

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра історії та культури української мови

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан

філологічного факультету

проф. Борис БУНЧУК

«12» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«Вступ до мовознавства»

обов'язкова

Освітньо-професійна програма “Українська мова та література”

Спеціальність 014 Середня освіта

Галузь знань 01 Освіта

Рівень вищої освіти перший бакалаврський

Філологічний факультет

Мова навчання

українська

Чернівці 2024 рік

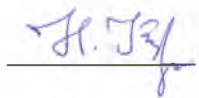
Робоча програма навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Українська мова та література» першого рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, що затверджена Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 9 від 26 червня 2024 р.).

Розробник: к. філол. н., доц. Марина ІВАСЮТА

Викладач: к. філол. н., доц. Марина ІВАСЮТА

Погоджено з гарантом ОП і затверджено
на засіданні кафедри історії та культури української мови
Протокол № 1 від 12 серпня 2024 року

Завідувач кафедри історії
та культури української мови

Наталія КОЛЕСНИК

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 1 від 12 серпня 2024 року

Голова методичної ради
філологічного факультету

Алла АНТОФІЙЧУК

Мета та завдання навчальної дисципліни: ознайомлення майбутніх філологів з поняттєво-термінологічним апаратом мовознавства; підготовка здобувачів освіти до слухання спеціальних лінгвістичних дисциплін; формування у студентів наукового розуміння сутності мови як суспільного явища, закономірностей її розвитку та функціонування.

Пререквізити: українська мова, іноземна мова (шкільні курси).

Результати навчання.

Навчальна дисципліна «Вступ до мовознавства» спрямована на забезпечення та засвоєння таких *загальних і спеціальних компетентностей:*

Загальні:

ЗК 3. Здатність розуміти предметну галузь, застосовувати наукові методи пізнання, впроваджувати інновації, ухвалювати ефективні обґрунтовані рішення та відповідально ставитись до обов'язків.

Фахові:

ФК 8. Здатність розуміти специфіку мовознавчих / літературознавчих напрямів і шкіл, здійснювати науковий аналіз філологічного матеріалу, оперувати сучасною мовознавчою / літературознавчою термінологією, інтерпретувати та обґрунтувати погляди різних дослідників щодо відповідних проблем.

ФК 9. Здатність розуміти значення української мови як державної в житті українського народу, адекватно використовувати мовні ресурси в процесі фахової та міжособистісної комунікації, формувати й розвивати в учнів мовно-комунікативну компетентність.

ФК 10. Здатність розуміти процес виникнення слов'янської писемності, процеси формування й становлення української мови, принципів і механізмів її функціонування й розвитку, працювати з текстами давніх писемних пам'яток, перекладати їх сучасною українською мовою.

ФК 11. Здатність розуміти теоретичні засади української графіки, фонетики, орфоепії, орфографії, лексикології, фразеології, лексикографії, морфології, синтаксису.

У результаті засвоєння змісту навчальної дисципліни студент має набути таких *програмних результатів навчання:*

ПРН 10. Аналізувати мовні та літературні явища у взаємозв'язку і взаємозалежності.

ПРН 12. Володіти основними поняттями, концепціями і фактами сучасного мовознавства / літературознавства, вільно оперувати мовознавчою / літературознавчою матеріалом та термінологією.

ПРН 13. Моделювати й аналізувати різнорівневі мовні одиниці, здійснювати лінгвістичний аналіз тексту.

Опис навчальної дисципліни
Загальна інформація про розподіл годин

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1	1	3	90	30	30	—	—	30	—	іспит
Заочна	1	1	3	90	6	4	—	—	80	—	іспит

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	пр.	лаб	інд	с.р.		л	пр	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Частина І. Теоретичні проблеми загального мовознавства												
Тема 1.1. Предмет, завдання і методи науки про мову.	6	2	2			2	6	1				5
Тема 1.2. Сутність мови. Мова і мислення. Мова і мовлення. Знаковий характер мови. Система і структура мови.	3	2				1	5					5
Тема 1.3. Мови світу їх вивчення та генеалогічна класифікація.	3		2			1	6		1			5
Змістовий модуль 1. Частина 2. Фонетична та фонологічна система мови												
Тема 1.4. Фонетика.	3	2				1	6	1				5
Тема 1.5. Класифікація звуків мови.	3		2			1	5					5
Тема 1.6. Фонетичне членування мовленнєвого потоку. Склад і наголос.	3	2				1	5					5
Тема 1.7. Фонетичний аналіз слова.	3		2			3	3		1			2
Тема 1.8. Функціональні та історичні зміни звуків.	3	2				1	6	1				5
Тема 1.9. Фонетичні процеси.	3		2			1						
Тема 1.10. Фонологія.	3	2				1	5					5
Тема 1.11. Підсумкове заняття з фонетики і фонології (с.р.)	3		2			1						
Разом за змістовим модулем 1	36	12	12			12	47	3	2			42
Змістовий модуль 2. Частина 1. Лексико-семантична система мови												
Тема 2.1. Лексикологія. Слово та його значення.	3	2				1	3		1			2
Тема 2.2. Лексика мови як система.	6	2	2			2	4	1				3

Тема 2.3. Семасіологія.	3		2			1	3					3
Тема 2.4. Ономастика. Етимологія.	3	2				1	4					4
Тема 2.5. Фразеологія	6	2	2			2	4					4
Тема 2.6. Лексикографія.	3		2			1	4					4
Тема 2.7. Підсумкове заняття з лексикології та фразеології (с.р.)	3		2			1						
Змістовий модуль 2. Частина 2. Граматична система мови. Походження та історичний розвиток мови												
Тема 2.8. Граматика. Морфеміка та словотвір.	6	2	2			2	5	1				4
Тема 2.9. Морфологія.	6	2	2			2	5		1			4
Тема 2.10. Синтаксис.	6	2	2			2	5	1				4
Тема 2.11. Походження мови. Історичний розвиток мов.	3	2				1	3					3
Тема 2.12. Письмо. Графіка. Орфографія.	3	2				1	3					3
Тема 2.13. Підсумкове заняття з граматики (с.р.)	3		2			1						
Разом за змістовим модулем 2	54	18	18			18	43	3	2			38
Усього годин	90	30	30			30	90	6	4			80

Тематика лекційних занять з переліком питань

№ з/п	Назва теми
Змістовий модуль 1. I. Теоретичні проблеми загального мовознавства. II. Фонетична та фонологічна система мови	
1.	Предмет, завдання і методи науки про мову. <i>План:</i> Вступ. Література до курсу. Основні принципи і напрямки роботи над курсом. Предмет, завдання і методи науки про мову. Лінгвістика як наука про мову. Проблеми часткового та загального мовознавства. Місце мовознавства у системі наук. Методи лінгвістичних досліджень.
2.	Сутність мови. Мова і мислення. Мова і мовлення. Знаковий характер мови. <i>План:</i> Система і структура мови. Наукові погляди на природу мови. Суспільна природа мови. Функції мови. Діалектична єдність мови і мислення. Мова і мовлення.

	Мова як особлива знакова система. Поняття системи та структури мови. Взаємодія різних рівнів мови та їх структурна організація. Розділи мовознавства.
3.	Фонетика. <i>План:</i> Фонетика як наука. Аспекти вивчення звуків мови. Акустичні характеристики звуків. Будова і робота апарату мовлення людини. Артикуляція звуків. Основи класифікації звуків мови.
4.	Фонетичне членування мовленнєвого потоку. Склад і наголос. <i>План:</i> Фонетичне членування мовленнєвого потоку. Фраза, такт, фонетичне слово, склад, звук. Склад типи складів. Основи фонетичного складоподілу. Наголос. Типи наголосів.
5.	Фонетичні процеси. Функціональні та історичні зміни звуків. <i>План:</i> Зміни звуків. Позиційні (редукція, оглушення) та комбінаторні (акомодація, асиміляція, дисиміляція, протеза, епентеза, метатеза, дієреза, гаплогія тощо) зміни звуків. Чергування звуків.
6.	Фонологія. <i>План:</i> Лінгвістичний аспект вивчення звука. Фонологія. Основні поняття фонології (фонема, функції фонем, диференційні та інтегральні ознаки фонем. Фонологічна система мови). Історичний розвиток фонологічної системи мови. Фонологічні школи. Фонетична та фонематична транскрипції. МФА.
Змістовий модуль 2. I. Лексико-семантична система мови. II. Граматична система мови. Походження та історичний розвиток мови	
7.	Лексикологія. Слово та його значення. <i>План:</i> Лексикологія як наука. Розділи лексикології. Слово як основна одиниця лексикології. Значення слова. Моносемія та полісемія. Пряме й переносне значення. Типи переносу лексичного значення слова.
8.	Лексика мови як система. <i>План:</i> Лексика як система. Вияви системності у лексиці (багатозначність, синонімія, антонімія, лексико-семантична група, лексико-семантичне поле). Омонімія. Типи омонімів. Розмежування полісемії та омонімії.
9.	Етимологія. Ономастика. <i>План:</i> Етимологія як розділ мовознавства. Внутрішня форма слова. Принципи етимології. Народна етимологія. Ономастика як лінгвістична наука. Розділи ономастики.

10.	Фразеологія. <i>План:</i> Фразеологія як розділ мовознавства. Становлення та розвиток фразеологічних досліджень. Поняття фразеологізму. Фразеологізм і слово. Фразеологізм та словосполучення. Класифікації фразеологізмів. Системність фразеології. Розвиток та джерела фразеології. Національна специфіка фразеології та особливості перекладу фразеологічних одиниць.
11.	Граматика. Морфеміка та словотвір. <i>План:</i> Граматична будова мови як предмет граматики. Морфологія і синтаксис. Морфеміка і словотвір. Морфемна структура слова. Класифікація морфем. Історична змінність морфемної будови слова. Словотвір. Словотвірна структура слова. Твірні і похідні слова (основи). Словотвірний засіб, словотвірні тип, модель, значення. Способи словотвору.
12.	Морфологія. <i>План:</i> Граматичне значення, граматичні категорії. Частини мови. Граматичне значення слова. Граматична форма слова. Основні способи і засоби вираження граматичного значення. Поняття про граматичну категорію, типи граматичних категорій. Частини мови, принципи їх виділення.
13.	Синтаксис. <i>План:</i> Синтаксис як учення про речення та словосполучення. а) словосполучення, основні види синтаксичного зв'язку; б) речення: основні ознаки речення, члени речення, типи речень. Історичні зміни у граматиці. Типологічна класифікація мов.
14.	Походження мови. Історичний розвиток мов. <i>План:</i> Основні теорії походження мови. Історичний розвиток мов. Зв'язок розвитку мови з історією суспільства. Основні процеси розвитку мов та діалектів. Інтерлінгвістика. Штучні мови.
15.	Письмо. Графіка. Орфографія. <i>План:</i> Письмо і мова. Виникнення письма. Основні етапи розвитку письма. Графіка. Звук і буква. Розвиток основних алфавітів. Орфографія. Принципи орфографії.

Тематика практичних занять з переліком питань

№ з/п	Назва теми
1.	Предмет, завдання і методи науки про мову. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання практичних завдань.</i> <i>План</i> Предмет, завдання і методи науки про мову. Лінгвістика як наука про мову. Історія становлення мовознавства як науки. Проблеми часткового та загального мовознавства. Місце мовознавства у системі наук. Методи лінгвістичних досліджень.
2.	Мови світу, їх вивчення та генеалогічна класифікація. Самостійна робота. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання практичних і тестових завдань.</i> <i>План</i> Принципи систематизації та класифікації мов світу. Генеалогічна класифікація мов.
3.	Класифікація звуків мови. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання практичних завдань.</i> <i>План</i> Будова і робота мовленнєвого апарату людини. Артикуляція звуків. Основи класифікації голосних звуків мови. Основи класифікації приголосних звуків мови.
4.	Фонетичний аналіз слова. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання практичних завдань.</i> <i>План</i> Послідовність фонетичного аналізу слова. Різниця між роботою над фонетичним аналізом у ЗЗСО і ЗВО.
5.	Фонетичні процеси. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання практичних завдань.</i> <i>План:</i> Зміни звуків у мовленнєвому потоці. Позиційні зміни (редукція, оглушення). Комбінаторні зміни (акомодація, асиміляція, дисиміляція, протеза, епентеза, метатеза, дієреза, гаплогія тощо).
6.	Підсумкове заняття з фонетики та фонології. <i>Вид роботи: виконання самостійної роботи або тестових завдань.</i>
7.	Семасіологія. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання практичних завдань.</i> <i>План:</i> Значення слова. Моносемія та полісемія. Пряме й переносне значення. Типи переносу лексичного значення слова.
8.	Лексико-семантична система мови. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання практичних завдань.</i> <i>План:</i> Вияви системності у лексиці (багатозначність, синонімія, антонімія, лексико-семантична група, лексико-семантичне поле). Омонімія. Типи омонімів. Розмежування полісемії та омонімії.
9.	Фразеологія.

	<i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання практичних завдань.</i> <i>План:</i> Поняття фразеологізму. Класифікації фразеологізмів. Системність фразеології. Розвиток та джерела фразеології. Національна специфіка фразеології та особливості перекладу фразеологічних одиниць.
10.	Лексикографія. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання практичних завдань, робота зі словниками.</i> <i>План:</i> Лексикографія як розділ мовознавства. Становлення та розвиток лексикографії. Словник. Словникова стаття. Структура словникової статті. Типи словників та принципи їх укладання. Енциклопедичні словники. Лінгвістичні словники та їх типи. Найважливіші українські словники.
11.	Підсумкове заняття з лексикології та фразеології. <i>Вид роботи: виконання самостійної роботи або тестових завдань.</i>
12.	Морфеміка та словотвір. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання практичних завдань.</i> <i>План:</i> Морфемна структура слова. Морфемний аналіз слова. Словотвірна структура слова. Твірні і похідні слова (основи). Способи словотвору. Словотвірний аналіз слова.
13.	Морфологія. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання практичних завдань.</i> <i>План:</i> Грамотичне значення слова. Грамотична форма слова. Основні способи і засоби вираження граматичного значення. Частини мови, принципи їх виділення.
14.	Синтаксис. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді, виконання практичних завдань.</i> <i>План:</i> Синтаксис як учення про речення та словосполучення. а) словосполучення, основні види синтаксичного зв'язку; б) речення: основні ознаки речення, члени речення, типи речень. Типологічна класифікація мов.
15.	Підсумкове заняття з граматики. <i>Вид роботи: виконання самостійної роботи або тестових завдань.</i>

Завдання для самостійної роботи студентів

Самостійна робота здобувачів освіти під час вивчення освітнього компонента «Вступ до мовознавства» складається з різних видів:

- 1) підготовка до аудиторних (практичних занять);
- 2) підбір власних прикладів із рідної або досліджуваної іноземної мови;

3) самостійне поглиблене опрацювання тем освітнього компонента згідно з навчально-тематичним планом.

№ теми	Назва теми
1.1	Дати коротку письмову відповідь з конкретними прикладами про зв'язки мовознавства з однією гуманітарною та однією природничою наукою (на вибір студента).
1.2	Укласти таблицю «Розділи мовознавства».
1.3.	Опрацювати таблицю «Генеалогічна класифікація мов світу», підготуватися до самостійної роботи / тестових завдань.
1.4.	Намалювати у робочому зошиті схему апарату мовлення людини.
1.5.	Описати артикуляцію та подати класифікацію перших 5 неповторюваних звуків прізвища та імені студента.
1.6.	Повторити матеріал про фонетичний складоподіл.
1.7.	Зробити фонетичний аналіз слова з п'яти неповторюваних звуків.
1.8.	Навести по 2 приклади всіх різновидів асиміляції і дисиміляції та інших
1.9.	комбінаторних і позиційних змін.
1.10.	Прочитати статтю З. Бакум «Історія української фонології в підготовці майбутніх учителів-словесників» (https://journal.kdpu.edu.ua/filstd/article/download/714/713/1405)
1.11.	Підготуватися до самостійної роботи / тестових завдань з фонетики і фонології.
2.1.	Із тлумачного словника виписати: - 3 приклади однозначних слів; - 2 приклади багатозначних слів, що належать до різних частин мови.
2.2.	Підібрати по 3 приклади контекстуальних синонімів та антонімів.
2.3.	Навести по 5 прикладів переносу значення за схожістю, за суміжністю.
2.4.	В енциклопедіях («Українська мова», «Енциклопедія сучасної України») прочитати інформацію про народну етимологію, виписати приклади.
2.5.	Записати в зошит по 3 самостійно дібраних приклади: фразеологічних зрощень, фразеологічних єдностей, фразеологічних сполучень, фразеологічних висловів
2.6.	Із словників різних типів (щонайменше 5) виписати у робочі зошити словникові статті, присвячені одному і тому ж слову (на вибір студента).
2.7.	Підготуватися до самостійної роботи / тестових завдань з лексикології та фразеології.
2.8.	1. Підібрати 5 слів, побудованих за схемами: <i>префікс+корінь+суфікс</i> , <i>префікс+корінь+суфікс+закінчення</i> . 2. Навести по 3 приклади слів утворених різними способами словотвору (морфологічним з його різновидами, лексико-синтаксичним, морфолого-синтаксичним, лексико-семантичним)
2.9.	Навести по 3 власних приклади усіх засобів вираження граматичного значення синтетичним (флексія, наголос, внутрішня флексія, суплетивізм, редуплікація) та аналітичним (службові слова, порядок слів, інтонація) способом.
2.10.	1. Записати до робочого зошита по 3 власних приклади словосполучень із синтаксичним зв'язком узгодження, керування та прилягання. 2. Повторити шкільний матеріал про порядок синтаксичного аналізу речення.
2.11.	Ознайомитися з гіпотезами походження мови і дібрати щонайменше три аргументи на користь найбільш вірогідної (на думку студента).

2.12.	Переглянути фільм «Рутенія. Повернення коду нації» (https://www.youtube.com/watch?v=9lZy-VX28Oc) і проаналізувати проблеми становлення української графіки.
2.13	Підготуватися до самостійної роботи / тестових завдань з граматики.

Контроль виконання та оцінювання завдань, винесених на самостійне опрацювання, проводимо в процесі вивчення тем кожного змістового модуля.

Методи навчання

У роботі використовуємо словесні, наочні та практичні методи навчання, зокрема: лекцію, пояснення, розповідь, бесіду, спостереження, ілюстрацію, демонстрацію, практичні вправи.

Залежно від типу пізнавальної діяльності, застосовуємо методи: інформаційно-рецептивний, репродуктивний, проблемний, евристичний, дослідний.

Система контролю та оцінювання

Система контролю та оцінювання проводиться в формі поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті. У процесі вивчення дисципліни використовуємо такі методи поточного контролю:

- усні відповіді (фронтальне опитування, вибіркове опитування, дискусії);
- письмові завдання (виконання практичних завдань і вправ, лінгвістичний аналіз мовних одиниць, самостійні роботи);
- тести.

Формами поточного контролю є індивідуальна та фронтальна перевірка, форма підсумкового контролю – екзамен.

Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота				Підсумковий тест (іспит)	Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2			
Ч 1. Вступ. ГКМ.	Ч 2. Фонетика. Фонологія	Ч 1. Лексикологія	Ч 2. Граматика		
7, 5	17,5	20	15		
25		35			
60					

Критерії підсумкового оцінювання

Оцінки „А” („відмінно”) заслуговує студент, який виявив всебічні, систематичні і глибокі знання, за повне (90-100 балів) володіння програмовим матеріалом курсу, уміння безпомилково визначити фонетичні та граматичні явища різних мов, пояснити процеси, що в ній відбуваються.

Оцінку „В” („добре”) отримує студент, який засвоїв навчально-програмовий матеріал у достатньому обсязі (80–89 балів), успішно виконав

передбачені програмою завдання, засвідчив систематичний характер знань із дисципліни, але при конкретному аналізі допускає незначні неточності.

Оцінку „С” („добре”) ставимо за порівняно повне і загалом правильне висвітлення студентом основних питань курсу (70–79 балів), знання та вміння викласти тему, однак у відповідях студент допускає окремі похибки і неточності, які не впливають на загальну стрункість знань і свідчать про розуміння студентом теоретичного і практичного матеріалу.

Оцінки „D” („задовільно”) заслуговує студент, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі 60–69 балів, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією, здатний виконувати завдання, передбачені програмою, однак допускає у відповідях поодинокі грубі помилки.

Оцінку „E” („задовільно”) ставимо за відповіді, які хоч і свідчать про деяке знання студентом програмового матеріалу (50-59 балів), однак це знання є неповним, поверховим, студент не зовсім точно трактує поняття і терміни, допускає неточності в практичному аналізі тексту; загалом студент володіє мінімальними знаннями, які дозволяють у майбутньому виконувати свої фахові функції.

Оцінку „FX” („незадовільно”) ставимо студентові, у знаннях якого є прогалини (35-49 балів), який допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не володіє науковою термінологією, не зовсім розуміє значення конкретних теоретичних і практичних питань, який, однак, прагне покращити свої знання.

Оцінку „F” („незадовільно”) отримує студент, який набрав менше 35 балів, за неправильні або надто приблизні відповіді на поставлені запитання; обсяги теоретичних знань і практичних навичок такого студента недостатні для виконання фахових обов’язків, тобто він не спроможний продовжити навчання чи приступити до професійної діяльності після закінчення вищого навчального закладу без додаткових занять з цієї дисципліни.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

100-бальна шкала	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	
		Оцінка	Пояснення за розширеною шкалою
90-100	Відмінно	A	відмінно
80-89	Добре	B	дуже добре
70-79		C	добре
60-69	Задовільно	D	задовільно
50-59		E	достатньо
35-49	Незадовільно	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34		F	незадовільно з обов’язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання

Перелік питань для самоконтролю навчальних досягнень студентів

1. Дайте визначення мовознавства. Як співвідносяться поняття «мовознавство», «вступ до мовознавства» і «загальне мовознавство»?
2. Назвіть проблеми загального і конкретного мовознавства.
3. Окресліть сферу досліджень прикладного мовознавства.
4. Поміркуйте, чи є підстави називати мовознавство природничою наукою. Розкрийте зв'язки мовознавства з гуманітарними і природничими дисциплінами.
5. Схарактеризуйте загальнонаукові методи дослідження.
6. Назвіть методи лінгвістичного дослідження.
7. Аргументуйте, чому не можна ототожнювати мову і мовлення.
8. Розкрийте співвідношення характеристик мови і мовлення.
9. Поясніть діалектичну єдність мови і мислення.
10. Назвіть основні і проміжні яруси мови.
11. Укажіть основні розділи мовознавства.
12. Опишіть погляди науковців на природу мови.
13. Перелічіть функції мови. Назвіть основні та пов'язані з ними.
14. Розкрийте принципи класифікації мов світу.
15. Дайте визначення порівняльно-історичного методу.
16. Які мови називають спорідненими?
17. Розкрийте значення термінів «мовна сім'я», «мовна група», «мовна підгрупа», «ізольована мова».
18. Назвіть офіційні міжнародні мови.
19. Що таке «мертва мова»?
20. Назвіть відомі вам типологічні класифікації мов.
21. Поміркуйте, як можна визначити ступінь аналітизму й синтетизму в мовах.
22. Розкрийте основні теорії походження мови.
23. Укажіть, у чому виявляються статика і динаміка мови.
24. Назвіть чинники, які зумовлюють зміни в мові.
25. Поясніть суть інтеграції та диференціації мов.
26. Дайте визначення термінів «піджин», «креольська мова», «штучна мова».
27. Окресліть специфіку розвитку мов у різні історичні епохи.
28. Опишіть умови, за яких виникають літературні мови. Назвіть основні ознаки літературної мови.
29. З'ясуйте, як політика глобалізації може впливати на літературні мови.
30. Проаналізуйте, чи з однаковою швидкістю можуть змінюватися різні яруси мовної структури.
31. Дайте визначення фонетики як розділу мовознавства. Опишіть сферу досліджень історичної, описової, зіставної фонетики.
32. Назвіть і прокоментуйте три аспекти вивчення звука.
33. Схарактеризуйте етапи артикуляції.
34. Назвіть критерії класифікації голосних звуків.
35. Назвіть критерії класифікації приголосних звуків.

36. Схарактеризуйте одиниці фонетичного членування мовленнєвого потоку.
37. Дайте визначення складу, опишіть структуру складу.
38. Наведіть приклади різних типів складів із мов, які ви вивчаєте.
39. Схарактеризуйте наголос, назвіть його типи.
40. Опишіть явище проклізи й енклізи. Наведіть приклади із різних мов.
41. Проаналізуйте причини змін звуків у мовленнєвому потоці.
42. Схарактеризуйте основні комбінаторні фонетичні зміни. Наведіть приклади.
43. Опишіть основні позиційні фонетичні зміни. Наведіть приклади.
44. Дайте визначення фонем. Поясніть, що таке варіант та інваріант фонем.
45. Опишіть послідовність фонетичного аналізу слова. Поясніть відмінності аналізу в ЗЗСО та ЗВО.
46. Назвіть історичні зміни фонологічної системи.
47. Окресліть наукові підходи фонологічних шкіл.
48. Дайте визначення лексикології та назвіть її основні розділи.
49. Поясніть, у чому полягає проблеми визначення слова.
50. Наведіть приклади прямого й переносного значення слова.
51. На прикладах покажіть типи переносу значень (за подібністю, за функцією, за суміжністю).
52. Укажіть відмінності між лексико-семантичною групою і лексико-семантичним полем.
53. Поясніть, як розмежувати полісемію й омонімію.
54. Дайте визначення синонімів, назвіть їх види.
55. Охарактеризуйте явище антонімії.
56. Поясніть, що таке гіперо-гіпоніми й конверсиви.
57. Схарактеризуйте лексику мови з погляду стилістичного використання.
58. Опишіть історичні зміни в лексико-семантичній системі.
59. Схарактеризуйте лексику з погляду походження.
60. Дайте визначення етимології. Що таке внутрішня форма слова?
61. Розкрийте принципи наукової етимології.
62. Дайте визначення ономастики і назвіть її розділи.
63. Дайте визначення і назвіть основні ознаки фразеологічних одиниць.
64. За якими ознаками класифікують фразеологізми? Назвіть основні класифікації.
65. Поясніть явище системності у фразеології. Наведіть приклади.
66. Схарактеризуйте лексикографію як науку про словникарство.
67. Назвіть основні типи словників.
68. Опишіть проблеми граматики як науки.
69. Поясніть, чому морфеміку й словотвір вивчають в руслі граматики?
70. Дайте визначення морфеми. Класифікація морфем.
71. Опишіть послідовність морфемного аналізу.
72. Поясніть основні поняття словотвору (твірна і похідна основи, словотвірні засоби).
73. Назвіть способи словотвору, наведіть приклади.

74. Прокоментуйте алгоритм словотвірного аналізу слова.
75. Дайте визначення граматичного значення, граматичної форми, граматичної категорії.
76. Назвіть способи вираження граматичного значення.
77. Опишіть засоби синтетичного способу вираження граматичного значення.
78. Опишіть засоби аналітичного способу вираження граматичного значення.
79. Схарактеризуйте критерії виокремлення частин мови.
80. Поясніть, що вивчає синтаксис як розділ граматики.
81. Назвіть основні одиниці синтаксису.
82. Дайте визначення словосполучення. Назвіть основні класифікації.
83. Дайте визначення речення, назвіть його основні ознаки.
84. Схарактеризуйте типологію речень.
85. Наведіть приклади предметного письма в різних народів.
86. Назвіть основні етапи розвитку графічного письма.
87. Схарактеризуйте основні типи алфавітів.
88. Поміркуйте, чому слов'яни використовують різні типи алфавітів.
89. Опишіть особливості транслітерації.
90. Назвіть основні принципи орфографії, наведіть приклади.

Перелік питань для підсумкового контролю навчальних досягнень студентів

1. Предмет мовознавства. Місце мовознавства в системі наук.
2. Методи дослідження мови.
3. Природа і сутність мови.
4. Функції мови.
5. Мова і мислення.
6. Мова і мовлення.
7. Система і структура мови. Рівні (яруси) мови та розділи мовознавства.
8. Синхронія та діяхронія як підходи до вивчення мовних явищ.
9. Класифікація мов. Генеалогічна класифікація мов.
10. Типологічна класифікація мов.
11. Проблема походження мови.
12. Закономірності розвитку мов. Специфіка розвитку різних рівнів мовної структури.
13. Розвиток та функціонування мов у різні історичні епохи.
14. Фонетика як наука. Три аспекти вивчення звуків мови. Фізичний аспект вивчення звуків.
15. Анатомо-фізіологічний аспект вивчення звуків мови. Артикуляція.
16. Класифікація голосних.
17. Класифікація приголосних.
18. Фонетичне членування мовленнєвого потоку (Фраза, такт, фонетичне слово, склад).
19. Склад як фонетичне явище. Класифікація складів. Поділ слова на фонетичні склади.

20. Наголос. Типи наголосів. Проклітики та енклітики.
21. Позиційні зміни звуків.
22. Комбінаторні зміни звуків. Загальна характеристика.
23. Асиміляція. Типи асиміляцій.
24. Дисиміляція. Типи дисиміляцій.
25. Транскрипція (фонетична і фонематична) і транслітерація.
26. Лінгвістичний аспект вивчення звуків. Поняття фонем.
27. Функції фонем. Диференційні та інтегральні ознаки фонем.
28. Позиції фонем. Варіанти (варіації) фонем.
29. Фонологічна система мови. Історичні зміни фонологічної системи.
30. Лексикологія. Розділи лексикології.
31. Слово як одиниця мови. Значення слова.
32. Пряме та переносне значення слова. Типи переносу лексичного значення слова.
33. Моносемія та полісемія.
34. Омонімія. Типи омонімів. Розмежування полісемії та омонімії.
35. Лексико-семантична система мови (загальна характеристика). Поняття лексико-семантичного поля.
36. Синоніми, їх типи та функції.
37. Антоніми їх типи та функції.
38. Гіперо-гіпонімії відношення та явище лексичної конверсії.
39. Історична змінність лексико-семантичної системи.
40. Лексика мови з погляду використання. Активна й пасивна лексика, її різновиди.
41. Лексика мови з погляду стилістичного використання: стилістично нейтральна й стилістично забарвлена. Класифікація стилістично забарвленої лексики.
42. Історичні зміни словникового складу мови. Архаїзми та історизми. Неологізми та їх типи.
43. Лексика мови з погляду походження. Незапозичена та запозичена лексика. Типи лексичних запозичень.
44. Етимологія. Принципи етимологічного аналізу. Народна етимологія.
45. Основи теорії називання. Ономастика. Типи власних назв.
46. Фразеологія як наука. Поняття фразеологізму. Класифікації фразеологізмів (семантична (за ступенем злитості компонентів), морфологічна, стилістична).
47. Системність у фразеології. Джерела фразеології та її національна своєрідність.
48. Лексикографія як наука. Типи словників. Найважливіші лексикографічні праці.
49. Граматика як наука. Розділи граматики.
50. Морфеміка як розділ науки про мову. Типи морфем.
51. Історична змінність морфемної будови слова.
52. Словотвір. Основні поняття словотвору (твірні і похідні основи, словотвірні засоби).
53. Способи словотворення.

54. Основні одиниці граматичної будови мови. Граматичне значення, граматична форма, граматична категорія.
55. Способи і засоби вираження граматичного значення.
56. Частини мови та критерії їх визначення. Явища переходу слів з однієї частини мови у іншу.
57. Синтаксис як розділ граматики. Словосполучення. Типи словосполучень.
58. Речення та його ознаки. Класифікація речень.
59. Письмо. Основні етапи розвитку письма.
60. Графіка як розділ мовознавства. Орфографія. Принципи орфографії.

Відповідно до «Порядку визнання у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти» (протокол №16 від 25 листопада 2024 року) (<https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/poriadok-vyznannia-u-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yurii-fedkovycha-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-taabo-informalnoi-osvity/>) у процесі вивчення дисципліни здобувачу освіти може бути зараховано до 25% балів, отриманих за результатами неформальної та / або інформальної освіти з проблем, що відповідають тематиці курсу.

Рекомендована література **Основна**

1. Вступ до мовознавства / за ред. І. О. Голубовської. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 320 с.
2. Вступ до мовознавства: навч. посіб. для здобувачів філологічних спеціальностей закладів вищої освіти / уклад.: Н. С. Безгодова, А. О. Найрулін. Полтава : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. 227 с
3. Галів У. Б., Паночко М. М. Вступ до мовознавства : навч. посібн. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2024. 40 с.
4. Кійко Ю. Є., Агапій А. П., Мельник Ю. Й. Вступ до мовознавства : практикум. Чернівці : Чернівецький ун-т, 2021. 176 с.
5. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Київ : ВЦ «Академія», 2014. 304 с.
6. Марчук Л. М., Шевчук З. С. Вступ до мовознавства. Практичні заняття. Самостійна робота : навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 190 с.

Допоміжна

1. Дубчак О. Чути українською. У світі звуків[ў] та букв. Київ : Віхола, 2020. 192 с.
2. Дубчак О. Бачити українською. Слово в мовній картині світу. Київ : Віхола, 2021. 334 с.
3. Дубчак О. Перемагати українською. Про мову ненависті й любові. Київ : Віхола, 2022. 144 с.

4. Еверетт Деніел. Походження мови. Як ми навчилися говорити / Деніел Еверетт ; пер. з англ. Геннадій Шпак. Київ : Наш формат, 2019. 339 с. How language began. The story of humanity's greatest invention / Daniel L. Everett. New York, 2017.
5. Жуйкова М. В. Лінгвістичні задачі : навчально-методичний посібник. Львів, 2020. 40 с.
6. Івасюта М.І. Лінгводидактичні потенції поетичних творів Богдана Мельничука для курсу «Цікаве мовознавство». *Українська філологія у XXI столітті : колективна монографія на пошану професора Богдана Мельничука*. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2023. С. 170–180.
7. Левкова А. Спільна мова: Як народжуються і живуть слова. Київ : Портал, 2020. 200 с.
8. Селігей П. О. Глобалізація і проблеми збереження мовного розмаїття. *Мовознавство*. 2022. № 4. С. 3–21. Режим доступу: <https://www.inmo.org.ua/assets/files/2022/05.-selihey-p.-hlobalizatsiya-i-problemy-zberezhenna-movnoho-rozmayita-2022.pdf>
9. Селігей П. О. Нездійснені мовні прогнози: уроки дає історія. *Мовознавство*. 2020. № 4. С.3–23. Режим доступу: <https://www.inmo.org.ua/assets/files/2022/04.-selihey-p.-nezdiysneni-movni-prohnozy-2020.pdf>
10. Селігей П. О. Українська мова у 2222 році: Вступ до лінгвофутурології. Київ : Академперіодика, 2023. 452 с.
11. Степаненко М. Компендіуми знань про лінгвістичну термінологію та персоналії мовознавців: історія становлення, класифікаційні параметри, жанрова поліфункційність. *Енциклопедичний вісник України*. 2023. № 15. С. 45–64.
12. Тараненко О. О. Мова як дзеркало етнічної ментальності: так і ні (кілька мовних явищ). *Мовознавство*. 2021. № 6. С. 3–24.

Інформаційні ресурси

1. Лінгвістичний портал MOVA.info <http://www.mova.info>
2. Український лінгвістичний портал <http://www.ulif.org.ua/ulif/>
3. Портал української мови та культури <http://slovnyk.net/>

ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Викладання курсу «Вступ до мовознавства», контроль й оцінювання знань і вмінь студентів спрямовані на дотримання вимог академічної доброчесності (*Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича* (<https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu.pdf>), *Положення про виявлення та запобігання плагіату в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича* (https://www.chnu.edu.ua/media/f5eleobm/polozhennya-pro-zapobihannia-plahiatu_2024.pdf).

Студенти несуть особисту відповідальність за випадки їхнього порушення, враховуючи плагіат, списування, підказування тощо. У разі виявлення академічної недоброчесності вперше бали, зараховані студентів/ці за виконане завдання, скасовуються. Повторна практика недоброчесності може призвести до анулювання всіх нарахованих за курс балів.